

Nåsvargen

Årgång 19 nr.2, utkommer med två nr. per. år juni & dec.
Dec. 2012 NÅS HEMBYGDSFÖRENING PRIS 30 KR.

Stavtegården. Nås.

Så såg det ut på 1910-20 talet när "Kallins" vid Borgtäppan var Gästgivargård för att tidigare varit epidemij sjukhus. Men blev lågornas rov 1920 och änkan Maria fick aldrig någon ekonomisk ersättning för branden eftersom brandorsaken aldrig blev fastlagd. Gästgivargården byggdes aldrig upp igen. Däremot var ett hus påbörjat längre österut som slutfördes så änkan fick en ny bostad ganska snabbt att bo sätta sig i.

Nåsvargen

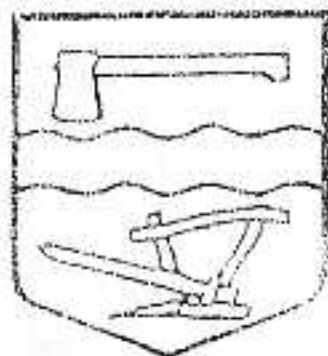
Utges 2 nr/år juni-dec
Lösnr pris 30 kr

Ansvarig utgivare

Nils-Erik Jons tel. 30556
Mellanborg 208 78053 NÅS
ne.jons@hgtmail.com

Annonsritare Rålg Päär

Fr.o. m. nästa utgåva ingår Dåpp Inger Larsson som
Ansvarig utgivare av Vargen
Adr. Skansbacken 6 Nås tel. 30106

Nås Hembygdssförening

Ordinari ledamöter

Ordf. Nils-Erik Jons
Skr. o. Stugfogde, Lemart Blixt
Kassör. o. Serveringsansvarig, Marianne Flodin
V. Ordf. o. Magasinsfogde, Bengt Ehnström
Arkivarie, Gunilla Ehnström
Fäbodfogde, Thorsten Eirydh
Utställningsansvarig, Vicky Airey

Suppleanter

Ledamot, Kerstin Söderman
Ledamot, Ingvar Rosén
Ledamot, Willy Gustavsson
Ledamot, Byns Mats Larsson
Ledamot, Karin Hermansson

För allmän kännedom !

Utdrag ur.....

Gunnar Tysks minnesfonds stadgar.

Fonden har bildats genom insamling från allmänheten med anledning av Gunnar Tysks bortgång 1976-01-14

Ändamål: Avkastningen skall gå till ändamål som främjar hembygdskulturen i Nås.

Förvaltare: Fonden förvaltas av Nås Hembygds-förenings styrelse vilken har efter infodran av yttrande från en representant för Gunnar Tysks anförvanter besluta om till vem eller vad fondens avkastning skall gå.

Utdelning: Utdelningen sker när förvaltaren så bestämmer dock högst en gång per år.

Kondoleans } Britta-Marie Wiklund Tel. 30198
mottogare } Heden 28 78053 Nås
Kassör: Marie Paavalainen Tel. 30089
Stationsomt. 222 78053 Nås
Pg. 4401600-4 Gunnar Tysks minnesfond

Nåsvargen förstärker redaktionen

Sedan år 2003 har det varit Nils-Erik (Jons) och Rålg Per som två gånger per år skrivit egna och sammanställt andras bidrag och annonser till ett nytt nummer av Nåsvargen. Nu får de förstärkning genom att Dåpp Inger, Niklas Nåsander och Pej (Per Erik Jonth) knyts till redaktionen. Nils-Erik finns givetvis kvar och Rålg Per håller ett vakande öga på annonserna. Så även i fortsättningen kan du kontakta Nils-Erik men även någon av oss andra med bidrag och frågor. Det finns mycket att skriva om i Nås, och vi hoppas på just din medverkan.

Manusstopp för juni-numret är i början av april 2013.

Nils-Erik, Dåpp Inger, Niklas, Pej

Nils-Erik, 0707943856, 0281-30556
Dåpp Inger, 0708778601, 0281-30106
Niklas, 0703222189, 0281-30048
Pej, 0702649123, 0281-30080

Då jag på grund av hög ålder och därmed förtorkad hjärna

sa jag i juni till Nils-Erik, att jag inte kommer att fortsätta med annonsritningen i Nåsvargen.

Nils-Erik som är uppkopplad i denna internetvärld med sina milliontals bilder av alla de slag kan säkert där hitta nya motiv, eller med en yngre tecknars hjälp göra en förnygring av "Varg-annonserna" till nytta för annonsörerna och läsarna.

Gamla annonser får tillfälligt användas om inget ihop-klippning eller tillägg i dem görs.

Jag önskar Nils-Erik lycka till med "vargen" och annonserna!!

Rålg-Päär

Nåsposten.

Nr 1

Tilfällighetstidning för Nås.
Innehåll: K. Beckman.

1916

Nås socken.

Nås socken är gammal, mycket gammal. Vi stiger tillbaka till den tid då sockna var ett stort område, till den tiden då sockna var ett stort område, till den tiden då sockna var ett stort område...

...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...

...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...

...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...

NÅSVARGEN

Organ för näringslivet, ungdomen och ungdomen
År 1916

ANMÄLAN
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...

De stora De
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...

1943,

Härmed tidigare Nåsvargar som var aktuella 1916, 1943, 1944, och 1967 vilken som Redaktionskommittén är i bild här nedanför Bestående av;

Jont Lars, Anna Wallgren, Elsa Schultsberg, Harry Alho, Alex Svensson

Nåsvargens REDAKTIONSKOMMITTÉ I ARBETE

1944

1967,

NÅSVARGEN

Organ för näringslivet, ungdomen och ungdomen
År 1916

ANMÄLAN
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...

SOMMAREK

1. ...	2. ...
3. ...	4. ...
5. ...	6. ...
7. ...	8. ...
9. ...	10. ...
11. ...	12. ...
13. ...	14. ...
15. ...	16. ...
17. ...	18. ...
19. ...	20. ...
21. ...	22. ...
23. ...	24. ...
25. ...	26. ...
27. ...	28. ...
29. ...	30. ...
31. ...	32. ...

Nåsvargen

ngentling går INAS **Det nappar bra INAS!**

...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...
...och så stiger vi uppåt, och till de stora sockna sockna...

..I NÅS JÄLLÄ VI INTÄ MÄ NORRÄ
JULRENÄR, JÄNN SKÄ HÄ VÄR
TIUTÄ GGÄRÄ!!!!

..ÖVRIGA JULTILLBEHÖR HAR VI!!!

Vi önskar alla våra kunder en riktigt

God jul och Ett Gott Nytt År !!

PÄR med PÄRSONAL

NÅS SERVICECENTER AB

Tel 0281-30219

SE VÅR MÖBELUTSTÄLLNING !!

Livsmedelshandeln i Skansbacken under 1900-talet

När **Handlarn/Nära dej** stängde för gott i juli i år innebar det också slutet på en epok av närbutiker i byn Skansbacken och en påtagligt försilrad service för de boende. Annat var det förr! I mitten på 1900-talet fanns det inte mindre än två jämförelsevis stora livsmedelsaffärer/lanthandlare i byn och dessutom ett slakteri med tillhörande affär och ett bageri. I näraliggande Elfsborg fanns ytterligare ett bageri och ett charkuteri.

Gästgivar Olof Matsson uppförde år 1894 i korsningen Storbygatan – Lindesnäsavägen en byggnad med affärslokaler och privatbostad. Där bedrevs manufaktur- och diversehandel, **Matssons affär**, fram till 1958 då lokalerna hyrdes ut och blev ICA-handlare. 1968 lades affären ner.

I "NÅS posten" 1916 fanns följande annons:

HÖR HIT
NÅSFOLK

Hejsan, Följ må itta Matssons affär
hä du behövt, hä a döm just där.
Där a döm hattär ö skor ö galoscher
kläer ö tyger ö kragör ö broscher.
där finns ä kaffe ö socker ö grin,
äijör smörjör ö slikt salubrin.
Stomatol, Läkerol, Lasarol, Lasarin.
Maskiner ö värk tå både skjuta ö dra
ö smissjärn ö glas – ja jögt allt du vill a.
E ä för långt itta Skansbacka – dä
kan vi fur gå itta "Olle" ö ä,
hä vi behövt – hä finns säkert där
allt süm döm a däre "Backas" affär.
Riktigil varör ö billigä priser.
Hä a allt vir G.O. Matssons principer.
Hur mängä är – få si – jo trettio två
a ä nu gött sün affären han börja på
ö framläär a ä gött ö int på små vis
ö si, att ä på bra, hä e just ett bevis
på hur e människa i vilä vandlä –
Köm, gå vi itta Matssons bo ö handlä!

("Olle" kan kanske vara Tysk Olof Olsson som en tid ansvarade för en filial i Mellanborg. Matssons affär hade ytterligare en filial i Lindesnäs.)

Nås konsumtionsförening – **Konsum** – bildades 1913 och den första butiken byggdes i Skansbacken mitt emot Matssons affär. Så småningom öppnades fler butiker i Nås men den historien får berättas vid ett annat tillfälle. År 1955 stod den nya butikslokalen färdig "nere på åkern" och Skansbacksbutiken flyttade in. Efter knappt 50 år i den "nya" lokalen ansågs lönsamheten vara för dålig och kundunderlaget för litet så butiken lades ner. (Konsum lade ner ett stort antal små landsbygdsbutiker vid den tiden så det var inte bara i Nås.) Affärverksamheten drevs dock vidare i privat regi. Nu senast av Åsa Letterbrink som Nära dej / Handlarn men 2012 lades butiken ner för gott. I lokalen är nu möbellager.

Både Matssons affär och Konsum sålde charkuterier och bröd, men det var uppenbarligen inte tillräckligt för Skansbacksborna!

E.G. Olsson, **Slaktar Olsson**, byggde 1923 eget hus med bostad, slakterirörelse och butik efter Lindesnäsavägen "bakom Konsum". Han hade då varit inhytt på Däppgården några år med sin verksamhet. År 1945 flyttade sonen Einar Olsson verksamheten till en nybyggd fastighet vid Storbygatan. Lokalen köptes av Gunhild och Sjö Erik Larsson år 1950 som där öppnade **Skansbackens bageri**. Bageriet hade anor från början av 1930-talet då det låg i anknötning till nuvarande Skansbackens pensionat. Det fanns ytterligare ett bageri, **Rossebageriet** och ytterligare ett charkuteri, **Schultzbergs**, inom gångavstånd, i Elfsborg (nere vid gamla älvbron).

Hur kunde det finnas underlag för alla dessa livsmedelsbutiker bara i Skansbacken? Först och främst bodde det fler människor där än det gör i dag. De var också av nödvändighet betydligt mer "köptrogna" eftersom de inte hade tillgång till bil på samma sätt som vi har eller tid och råd att resa för att handla livsmedel. Att utbudet i affärerna var stort behöver man inte heller tvivla på. Skansbacksborna hade daglig tillgång till nybakat bröd från två olika bagerier och färska charkuterier. Om det inte var "bättre förr" så var det i alla fall lika bra. I dag återstår en enda livsmedelsbutik i hela Nås, Tempo, på "ar sia".

Du som vet något om affärerna i övriga delar av Nås hör av dig till redaktionen! Det skulle vara roligt om vi kunde göra en sammanfattande kartläggning av i alla fall affärsverksamheten under 1900-talet.

Dåpp Inger (med hjälp av uppgifter insamlade av studiecirklar under 1980-talet)

På Källaren Tennstopet

Jennys sista Whisky.

Jag föddes i Nås i Dalarna 1923. Flyttade till Stockholm 1941 och fick arbete på en syateljé som sömmerska. Kroglivet, mitt arbete, började 1946 på Bellmansru som kassa-aspirant som det hette. Var där ett par år för att sedan arbeta på Angluis vid Storeplan fram till 1948. Var hemma några år då jag fick familj. Till det "gamla" Tennstopet kom jag 1955. Trevlig plats med en väldigt bra ledigare som hette Wiberg. Nu var jag utbildad spritkassörska och arbetet innebar att mäta upp sprit till serveringspersonalen och att ta hand om kassorna på kvällarna, gå till banken och så vidare.

Publiken på "gamla" Tennstopet var lite äldre. Sådana som ville vara lite fina av sig. Tittatögarna låg på den tiden med sina redaktioner runt omkring oss där i Klara, så det var en väldigt massa journalister, vi kallade dem "murchar", som besökte oss. Även en hel del av författarna var våra gäster. Jag tror att för dem var Tennstopet den viktigaste krogen. För Harald Forss, till exempel. En mycket trevlig man. Pratale man med honom kom man aldrig därifrån. Helmer Grundström minns jag också mycket väl som en fin man.

kom hit och åt den. Birger Vikström och andra, liksom Tor Bergner. Alla minns jag inte. Det var så kolossalt många. Jo, så Erik Asklund, författaren, av honom fick jag en lek då och då.

Bland journalisterna minns jag Bengt Geve och Bengt Bedrup som dök upp ibland. De utgjorde en publik som man uppskattade.

Jennys sista Whisky

I februari 1965 fick Wiberg beskedet att de bestämt att riva huset och att Tennstopet skulle försvinna. Han tog beskedet och hört hårt. Å vad han var ledsen. Fort skulle det gå och han höjd hela personalen på en stor fest natten innan de skulle riva. Kluckan fem på morgonen skulle de börja rivningen. Vi satt i en framkörd grävmaskin och väntade i skopan. Nu hade Wiberg varit förstärkt nog att plocka ned nästan hela inredningen och packat den i lädor. Det är därför den kunde sättas upp på nytt, här på Dalagatan. Men då på natten smög det folk inne på Tennstopets gård för att plocka åt sig saker från inredningen. Det kändes lite otäck. Sen, när grävskoporna brakade in i huset, då grät vi.

Av Jenny Stenberg,
spritkassörska och husfru, 1955 - 1965

Atrikes Erik med en nyfångad
Gädda med vikt av 12,5 kilo

**..VI VÄNTÄ, SÅ FÅ DU MÄ
ÄLLÄ STÖCKÄR ..!!**

Hemmings Åkeri AB

PER & BÖRJE

Specialitet:
Skogs- & Hustransporter

Tel + fax: 0281-300 90
Per mobil: 070-213 68 99
Börje mobil: 070-263 33 55
Mail: hemmings.ab@tlocalnet

Storbyn 12
780 53 Nås

Nåsvargens visa.

Melodi: Värnamövisan

Nu får Ni höra hur vargar leva,
som även haver en mor i Eva,
och mången tycker att vi gånås
har det besvärligt här uti Nås.

Vår enda lödkrok är bolagsskogar,
där få vi slita, där vitnar knogar,
förlöjga svälten ännu som förr,
som står på lur invid tjällets dörr.

Vår fins väl den som vill vara kristen
och hjälpa vargar i bostadsbristen,
I detta riket där må Ni tro
blott lilla lägelin kan få sitt bo.

Och Ni turister kan ej numera
i pensionaten här få logera,
men än hos räven det finns logi,
där får Ni hyra, det tror då vi.

Vår hövding som lört har cyklar lagat,
nu med sin rixdag ej oss behagat,
Att tånja vargar är nog ej lätt,
som med sitt lyane vill ta sin rätt.

Vår Valter reste ju till Amerka,
på honom mindre vi kan anmärka,
Vår nye "snut" ifrån Venjan är,
har samma namn som vår trollkonstär.

Vår länsman vill vi väl aldrig nåsta,
med honom plägar vi aldrig tvista,
han styr oss snällt med sitt lugna säi,
och vill behandla oss alla rätt.

Vår hälsovård går ej av för hackor,
ty väck är lössen och kackerlackor
sen vi fick vår hälsovårdsprofet,
som ser med "plågsne" ock som är let.

Bland nykterheten lians ock ju givet
nån skrymtare, som har namnet skrivet,
Vi såg en Judas, som haft sitt stråk,
tog krök i förväg vid konsums kåk.

Vår stan har minskat med år i längden,
och herden räknar så ängsligt mängden:
Vad ser jag nu, kors i sill sin där,
finns det blott tvåtusen vargar kvar.

Vår frihet är av en lurig hotad,
och varför blev ej i tid den motad?
Kom, vargalynne, bliv hjälp i knot
och sammanslagningens svåra hot!

Den finns bl.a. på Brusellens verktygsutställningar,
i Sveriges vidda skogar, på franska Bentraktsutstäl-
lor, på spanska flygfestivaler, vid foten av Östsvenskas
Grossglockner, på Tysklands ländergränser och
framför allt i Norskas alla skogar och där den
finns glider alla rätt med en SIT RIGHT !!

Sån så dom ut "Tiltplatta" & "Rotatorn"

SIT RIGHT !

...VI FÖR ÄVEN
MOBILA NIVEL-
LERINGSSYSTEM,
HYDRAULISKA
ROTATORER
MED TILLBE-
HÖR, ÄR DU IN-
TRESSERAD
RING GÄRNA
ROLAND ELLER
KLAS !

Närsjövägen 36 780 53 NÅS
Kontakta oss för ytterligare information och priser

SITRIGHT

OBS! Ny hemsida

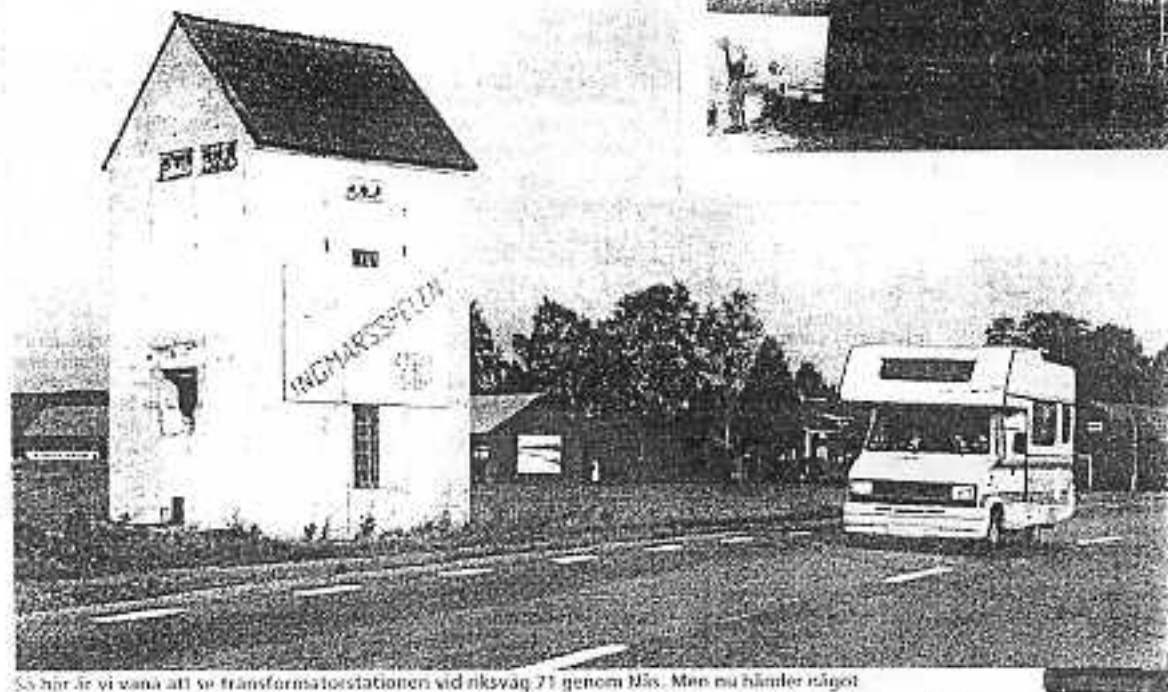
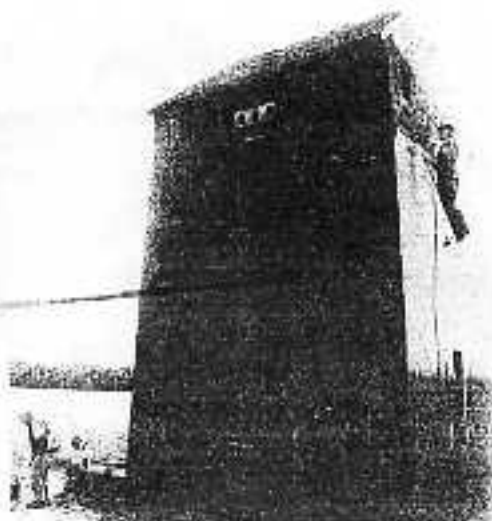
Hemsida: www.sit-right.se • E-mail: mail@sit-right.se

Tel 0281-300 30
Fax 0281-59 51 07

Roland 0706-53 02 48
Andreas 0703-74 05 39
Tore 0702-80 69 09 (sågsjövård)

Så här Carl Löwisch och Nils-Erik Jonasson färg på ryggen för den bästa landmärket.

Så här är vi vana att se transformatorstationen vid riksväg 71 genom Häs. Men nu händer något

Ett välkänt landmärke byter färg

*Flot-dragning på öster-Dalälven
omkring Trängslet sjön*

*Finsk Margit(a) Christoffersdotter
1863-1921. Margita gick omkring och
sålde limpor från Olärs Erkäs hageri
i Nederborg.*

*Doppens Lars Larsson med långpälsen
1843-1922 Doppens Lars var duktig
sångare, det föll alltid på hans lott att ta
upp ton när det skulle sjungas i kyrkan.
Per Jonssos Erik med Trasparkstöttingen.*

"Nickusboa"

Nås Hemslöjdsförening

(ek. förening)

Tel. 0281/302 52 Postgiro 51 39 48-0

Vi a sô myttje fint ,
sô Kôm in ô koksâ...

**..TÄNKER NI
BYGGA, HÖR
MED OSS...**

OM RÄNTOR, LÅN

HANDELSBANKEN VANSBRO

TEL. 0281120 20.

Här någonstans ska kyrksilvret ligga, som Dräng Pär Magnus Olsson enligt sägnen stal från Dala-Järna kyrka. FOTO: PRIVAT

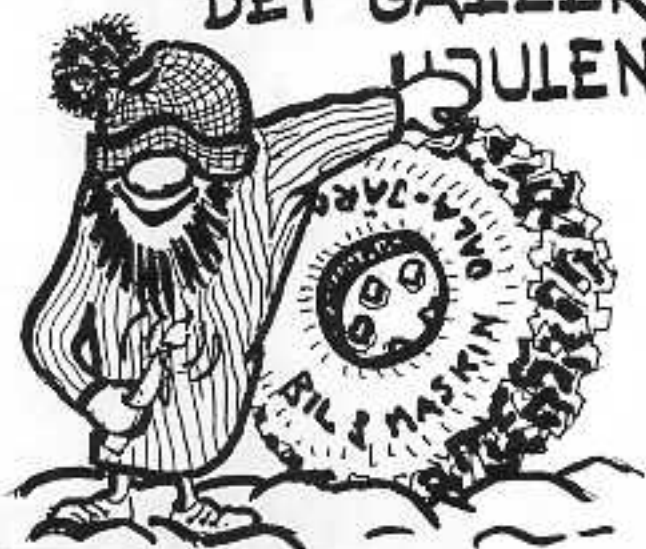
Stulet kyrksilver göm- des i mosse – nu har historien grävts fram

**STULET KYRKSILVER GÖMT I EN MOSSE
PÅ FINNMARKEN SOM STALS 1843 I
DALA-JÄRNA KYRKA**

**HISTORIEN HAR NU GRÄVTS FRAM OCH
NILS-ERIK JANSSON, LARS BERGLUND OCH
GUNNAR SVENSSON TOG PÅ SIG ATT
DOKUMENTERA STÖLDEN SOM LANDADE I
KÅGÅSMOSSEN MEN FICK SENARE NAMNET
PANNMOSEN SÄGNEN SÄGER ATT
DRÄNG PER MAGNUS OLSSON SOM
SKALL HA STULIT SILVRET OCH SEDAN
GRÄVT NER DET I DENNA MOSSE SOM
SEDAN FÅTT NAMNET PANNMOSEN SOM
LIGGER I NÄRHETEN AV EN TJÄRN MED ETT
UNDERJORDISKT FLÖDE
I MOSSEN HAR MAN KONSTATERAT ATT
FLÖDET SOM RINGLAR SIG GANSKA DJUPT
UNDERJORDISKT ÄR INTE NÅDIGT ATT
FÖRSÖKA PLUNDRAS PÅ INNEHÅLLET**

ALLTID FÖRST NÄR
DET GÄLLER
HJULEN

**BIL & MASKIN I
DALA-JÄRNA AB**

TEL. DALA-JÄRNA 0281-13344
NÅS 0281-595700

Än kan jag höra lieslagen på en gammal fåbodvall,
I går var slipsten dragen, idag det räfsas skall.
Men än är tidig morgon, än sova kor och får,
blott en sakta klang när skällkon mot en morgonfluga slår.

Far gick upp och ut i otta när daggen låg frisk och tät,
när det börjar dra mot åtta, att slå är inte så lätt
ibland det klingar när eggen träffar någon sten,
snart lutas orvet mot väggen, det är frukostdags ren.

Det brinner och sprakar på härden under grytan på trenne ben,
men hur i hela världen ska vi klara den vällingen?
Men unga och ovana händer vispar och rör så gott det går,
lyfter grytan ur glödande bränder, snart maten på bordet står.

Och doften av smultron röda som ligga bland hö och strå
det får våra kinder att glöda och försöka fler leta på.
Vi har våra åkerrenar där vi vet att de brukar stå,
och bland källarbackens stenor vi många brukar hitta på.

Och vid foten av äppelträdet med grov och mossig stam
en doft så ljuvlig står det när vi luktgräset plockar fram.
Bland gamla farmors kläder en kvast av detta jämt låg,
den doften än mig gläder när jag kommer den ihåg

Ja, vem kan beskriva dem alla, det är som en doft-symfoni
när dom halvvisna ligger där alla med tusen dofter i..
Man tycker nästan man ömmar när man med räfsan tar tag,
men bort med alla drömmar, det ska ju hässjas i dag

Nu ska det tas till vara allt som Far slagit ner,
"men var rädda om harvarna bara, det är mycket sten som ni ser"
Man får inte kraflerna spara fast värme och mygg är svår,
till kvällen är hässjorna klara, i morgon lika det går.

Magnuses Anna

SÖKER DU TOMTEN?
VI HITTAR DET MESTA..

ÄVEN UNDER SNÖN

Vi arbetar med GPS-inmätning
och dokumentation ledningsnät.

Hagström

Närsjövägen 23 Tel. 0281-30597
78053 NÄS Fax. 0281-30597
070-6208271

God- Jul och Gott- Nytt år!

...TÄNKER NI BYGGA
PÅ TOMTEN...??

HÖR MED OSS!!

**HJULBÄCKS
BYGG HB.**

**TEL. 0281-30172
070-3553349**

MISSTÄNKT POLIS- LÄCKA I VANSBRO !!!

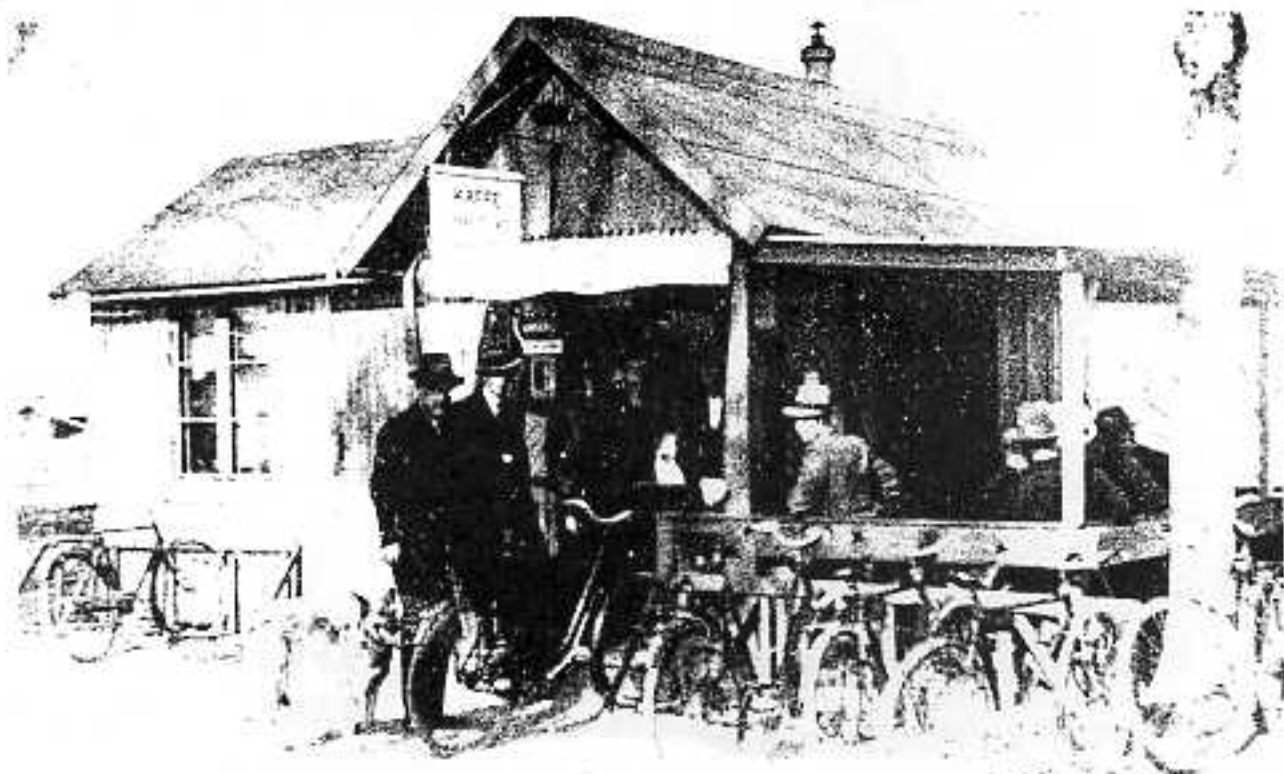
...INGEN FARA DET FIXAR VI ,ALLT FRÅN LÄCKOR TILL
TAKBEKLÄDNADER OCH VATTENAVRINNING.
ALLT INOM BYGGPLÅT. !

DALA TAK & FASAD NÅS

TEL. 070-7680163

FD. "TÄPP-PERS VERKSTAD"

*"Virans Kiosk" vid Vägskälet där nuvarande "Centrums Cafe" nu finns
Fanns kvar till början av 1940-talet innan cafeet blev Inrymt eller flyttat in i nuvarande Centrum
huset. Väldigt populärt tillhåll för Nås ungdomen på den tiden då man kunde cykla ända in.
(här en bild av kiosken).*

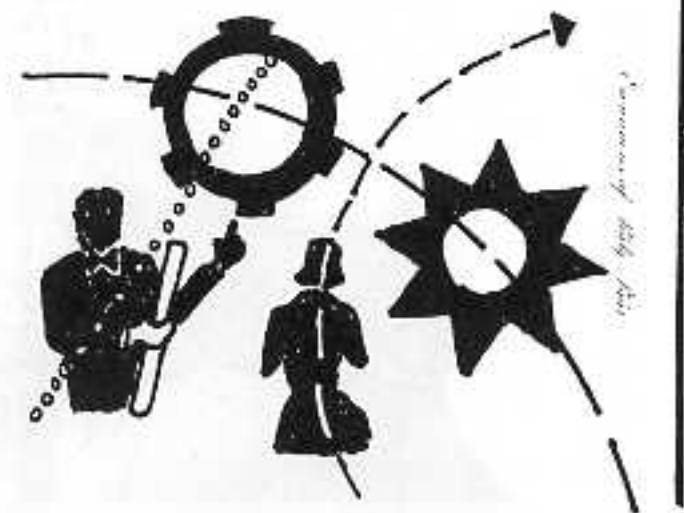

Här ett besök av det par från Holland som stod för utvandrings-museet i Amsterdam och kom förbi Nås på vintern 2011 för de skulle medverka i ett skridskolopp på Siljan men besökte Nås genom kontakt med Vicky i Stockholm för att beskåda utvandringsutställningen om Jerusalem's Fararnas emigration till Jerusalem (i Medborgarhuset).

Svetslego är en underleverantör av bearbetade och svetsade komponenter till verkstadsindustrin.

Vi är gärna med från konstruktionsstadiet och delar med oss av vår erfarenhet.

svetslego

Industrifuset Grönalid Vansbro Tel: 0281-109 69
Hemsida: www.svetslego.se

DALAMAGASINET Lindgården

Robert Linds Julpynt och Leksaksaffär På nedre våningen, Telefonstation på andra våningen och på övre våningen Henry Larssons familjebostad På den nedre våningen mot vägen drevs även Cafeteria en tid Vid cafeterian var ingången mot vägen och rakt bakom fotbollsplan och det hände att när Näs skarpaste straffläggare Sköt en straff som gick över ribban och rätt på dörren till DALAMAGASINETS cafeteria och av vibrationen så gick flera rutor sönder i fönstren ovanför.

Annars var Julhandeln den som drog mest kunder särskilt i de yngre åren det var dubbel julafton för dem

VI UTVECKLAR, TILLVERKAR OCH SÄLJER LADDNINGSSAGREGAT FÖR RULLSTOLAR OCH STÄDMASKINER

**Swede
electronics**

**TEL 0281-30400
FAX 30666**

184 nåskjolar på utställning i somras!

Som ett led i dokumentationen av nåsdräktens utveckling under 1900-talet ordnades en utställning av enbart nåskjolar. Inte mindre än 184 kjolar visades på utställningen, som höll öppet under hemvänderveckan i somras. Rikedomen och variationen var överväldigande och trots att vi inte hade kontaktat varenda person med härstamning från Nås som kunde tänkas ha någon kjol i sina gömmor fick vi så många kjolar av alla åldrar och utföranden. Det var barnkjolar och vuxenkjolar, festkjolar, kyrkkjolar och vardagskjolar, bomulls- ylle- och skinnkjolar.

Från sekelskiftet 1900 fanns det fortfarande bevarade kjolar för olika tillfällen: sorgkjolar som var svarta eller blå och kyrkkjolar som var svarta. De var skodda nedtill med svarta sammetsband eller röda ylleband. Dessa kjolar gick ur bruk vid den tiden.

De äldsta randiga kjolarna, de från sekelskiftet 1900 och tidigare, har bredare ränder och något större färgvariation, än de nyare kjolarna. Från ca 1920-talet blir kjolarna smalrandigare och får i stort sett sitt nuvarande utseende. Bottenfärgen är alltid olika nyanser av rött och ränderna är smala och som regel svarta, blå, röda eller gröna. Ofta finns också ränder med fläckgarn. Eftersom kjolarna är vävda i hemmen med randningen i inslaget kunde varje väverska väva efter eget skön och ingen randning liknar den andra. Det är först när kjolytger började vävas i hemslojdens regi som hela vävar randades på samma sätt.

Alla kjolar som var med på utställningen har dokumenterats med bild och uppgifter om ägare. Ytterligare en pusselbit är lagd till nåsdräktens utveckling under 1900-talet. Nåsdräkten har många delar och kanske blir det en utställning även nästa sommar.

Många frågor kvarstår. Om du som läser detta känner någon som vävde, sydde, broderade, virkade, stickade eller sydde skinnkläder till nåsdräkten under 1900-talet så hör av dig till Nickusboden, tel 0281-30252 (telefonsvarare eller info@nas.hemslojden.org)

Bord med diverse litteratur och föredrag en kväll lockade åhörare.
(Foto: M. Jonth)

Barnkjolar, rekonstruering av kolt överst till vänster.

C. A. Gottlund omkr. år 1830

Efter teckning av G. W. Finneberg

1(5)

Carl Axel Gottlund och hans resa i Dalarnas finnmarker 1817

I år är det 195 år sedan Carl Axel Gottlund, i september 1817, besökte Nås finnmark på sin rundresa i de svenska finnbygderna, en resa som är väl värd att uppmärksamma och få en beskrivning i Nåsvargen. Men innan vi går närmare in på hans resa i finnbygderna ska här först redogöras för en händelse nära sex år senare.

Det väckte stort uppscende i både Sverige och Norge, när dåvarande kyrkoherden i Kumla, Frans Michael Franzén (sedermera biskop i Härnösand och välkänd psalmdiktare) den 3 mars 1823 inför det svenska prästeståndet lät läsa upp en skrivelse, författad av den unge finske studenten Carl Axel Gottlund och undertecknad av tolv bönder från de värmländska och norska finnskogarna. I skrivelsen begärdes att finnskogarna som låg mellan Klarälven och den norska älven Glomma skulle avskiljas från de tretton svenska och norska församlingar, dit de hörde, och tillåtas bilda egna församlingar med finskkunnigt prästerskap. Det är i sammanhanget värt att notera att Norge vid denna tid befann sig i union med Sverige och således lydde under den svenska kronan. En tid därefter kom de tolv finnarna, sex från Värmland och sex från de angränsande norska trakterna själva till Stockholm där de väckte stor uppmärksamhet med sina vadmalssklåder och vadmalsluvor, näverskor, näverkontar och yxor. De fick tillsammans med C. A. Gottlund företräde hos den dåvarande kungen Carl XIV Johan, till vilken de överlämnade en omfattande skrivelse med en mängd bilagor. Det framgick nu att finnarna bl a önskade få välja fogde och länsman bland sina egna finstalande och erhålla domare som förstod deras språk. I själva verket föresvävade det Gottlund och finnarna att göra finnskogarna på bägge sidor om gränsen till ett eget län under särskilda finska ämbetsmän och i viss mån egna lagar. Som vi vet, blev det inget av med dessa högtflygande planer, men det står klart att idéerna hade starkt stöd i finnbygderna både i Sverige och i Norge.

Vem var nu denne Carl Axel Gottlund?

Carl Axel Gottlund (1796 – 1875) var en ung finsk student som vid tiden för sin resa studerade vid universitetet i Uppsala, och alltså nära sex år före den ovan berörda uppvakningen hos kungen, under tiden 27 juni – 26 september 1817 hade företagit en resa genom de svenska finnbygderna och där tagit del av finnarnas seder och levnadssätt.

Gottlund hade vid sina studier i Uppsala fått höra talas om att det fanns kolonier av finnar i såväl Sverige som Norge och skriver han "genast uppstod hos mig begäret att närmare lära känna detta folk" och med ungdomlig iver bestämde sig alltså Gottlund på våren 1817 för att söka upp dessa finstalande invånare i de svenska skogsbygderna.

Han förberedde sig mycket väl för sin resa. Han insåg att den del av resan som gick genom relativt tätbefolkade trakter kunde ske med hästskjuts eller som ryttare med lånade hästar men hade också klart för sig att så snart han lämnade allfarvägarna måste förflyttningen oftast ske till fots och på obanade skogsstigar eller genom vilda skogen. Vägarna var inte lika säkra som idag och Gottlund skriver: "För att värja mig mot de banditer för hvilka min mor hade varnat mig, hade jag medtagit en dubbel d v s 2-pipig engelsk pistol och en gammal rysk Uhlans-sabel, vars förra ägare under sista kriget hade stupat vid en fältvakts attack i Jokkas. Dessutom hade jag såsom en fågelskytt ex professo försett mig med en fin och nått lobössa, förfärdigad av en österbottnisk bonde. Denna lobössa var så säker att man på nära håll, d v s på 70- 80 steg kunde träffa ögat på sparven. Gottlund hade också med sig en koffert, som var

för stor för att bäras av någon på ryggen, ”och hvilken sedermera förorsakade mig många olägenheter, då jag skulle fortskaffa den över skogar och fjäll”.

Gottlund lämnade Uppsala den 26 juni, dagen efter midsommardagen 1817, och färden gick över Sala och vidare upp mot Dalarna. Så småningom passerades Dalälven, nu på en lång flottbro vid Brunnbäck nära Avesta varifrån resan gick vidare över Hedemora, Säter, Gustafs och vidare mot Falun. ”Ju närmare vi kommo staden, ju starkare märkte vi verkan av denna kopparrök, hvilken här liksom förgiftar hela trakten”.

Gottlund lämnade Falun efter fyra dagar, han var angelägen att komma upp till Svärdsjö där han räknade med att han skulle träffa finnar. Så småningom kunde Gottlund till häst längs en ridstig och med sin stora koffert uppspikad på en klövjesadel ta sig över Vintjärns gruvor till Svartnäs Bruk, där han nu äntligen mötte människor som kände till och talade det finska språket. ”Så är jag då nu ändteligen på Finnskogarne, tänkte jag då jag vaknade om morgonen den 7:de Julii” skriver han.

Från Svartnäs Bruk reste Gottlund vidare över Bollnäs finnskogar norrut upp mot Bingsjö och därefter vidare mot Svabensverks Bruk och Voxna Bruk.

Överallt där färdas tar han alltid kontakt med prästerskapet, kronans tjänstemän och med ortsbefolkningen, efterhör deras kunskaper i finska språket, om de känner till några s k runor d v s ordstäv eller besvärjelser av olika slag, om de kan några visor med finsk text osv. Han antecknar flitigt allt han tycker är av vikt för att dokumentera livsvillkoren särskilt vad gäller den finsktalande befolkningen. Hans reseskildring är fylld av finska ortnamn, av beskrivningar av bergsbruk och andra verksamheter, av detaljer i fråga om jordbruket, klädedräkten, hushållet, mathållningen, sedvänjorna mm. Trots omsorgen om sina anteckningar, han ägnar många timmar åt att på kvällarna teckna ned sina iakttagelser, så försitter han sällan några tillfällen till att både bada bastu och festa om tillsammans med de finska inbyggarna i de byar där han övernattar. Inte alltid blir han trodd, när han säger sig enbart vara intresserad av det finska; ibland tas han för en förklädd ståndsman, en prins eller en adelsman, men emellanåt betraktas han som en rympling eller skojare av folk han möter.

Gottlund fortsätter sin resa genom de finsktalande bygderna och når så småningom ända upp till Fågelsjö och Tandsjö, idag en del av Orsa finnmark.

Från Fågelsjö och Tandsjö vände Gottlund söderut ner mot Skattungbyn och Orsa, för att därifrån resa till Mora. Från Mora gjordes en avstickare ut på Sollerön och därefter ställdes färden upp mot Älvdalen. Från Älvdalen färdas Gottlund över Evertsberg ner till Mon i Lima varefter han följer Västerdalälven ner till Malung.

Från Malung tar han sig sedan rakt in i hjärtat av Dalarnas södra finnmarker i de nuvarande socknarna Malung, Äppelbo, Järna, Nås, Floda, Säfsnäs och Grangärde och vi ska här följa honom på den färden.

Söndagen den 17 augusti 1817 lämnade Gottlund Malung och nådde samma dag Tyngsjö. Med utgångspunkt därifrån utforskade han till att börja med Malungs finnmarker och gjorde avstickare in på värmlandssidan.

I varje finnby han kommer till, efterhör han vem eller vilken finnsläkt som först röjde upp mark i byn och vilket år det skedde, vilka som bor där för tillfället osv. När det gäller byar som han anser sig inte hinna besöka så kartlägger han samma förhållanden genom samtal med trovärdiga sagesmän och -kvinnor som han möter på sin väg.

Han är aldrig rädd för strapatser, och får han korn på något särdeles intressant, en ovanlig och sevärd naturformation, en till åren kommen gubbe eller gumma med kännedom om gångna tider och kunskaper i finska eller något annat som särskilt intresserar honom, så drar han sig inte för flera mils extra vandring genom skogar och över blötmarker. Han är heller aldrig rädd

trots att han ibland får höra talas om färdmän som bragts om livet eller försvunnit och trots att han alltid befinner sig i okänd terräng och ofta på villsamman och svårorienterade stigar. Det bör också särskilt noteras, han gör alltid rätt för sig; han betalar inte sällan generöst för mat och uppehälle hos värdfolken han gästar.

Gottlund nämner att Västra Näsberget är en av de äldsta finnbyarna på Malungs finnmark, men att den allra äldsta torde vara Nain (finska Noari) dit en Per Pålsson Hakkarainen från Rautalampi socken i Finland kommit, kanske så tidigt som i början av 1600-talet.

"Då hade funnits här förut endast 3 torp på hela skogen, nämligen *Kvarnberget* i Säfsnäs, *Laggsundet* i Gåsborn och *Sundsjön* i Gustaf Adolfs socken. Han bodde först, såsom en inhysing, 2 år i Kvarnberget, och högg under sin vistelse derstädes en svcd av 1 tunnlands omfång, hvilket ställe än i dag kallas Hakkararsberg. Derpå gick han till Filipstad för att köpa 1 Lsp. Råg, det sådde han tillsammans med sin gumma i hela 14 dagars tid, på det sätt att de med fingret nedstucko kornen i jorden; och fick han der på det sättet förfärligt mycket säd". Derifrån fick han sigte på detta ställe. Han gjorde sig en flotta och kom så dermed öfver sjön Nain, och uppförde sig en ria på det ställe som heter Nainshöjd. Dalkarlarna kommo och uppbrände hans ria under det han sjelf var borta; men han upptrade en annan i dess ställe. Då kommo dit Vermlänningarne, i följe med sin länsman, och i sin tur äfven uppbrände den. Nu vandrade gubben Hakkarainen till Stockholm för att förskaffa sig rättvisa och Konungabref".

Den 29 augusti passerar Gottlund på nytt Tyngsjö, men fortsätter nu österut över Milsjön och Milsjöheden och når samma dag Nybofjäll (finska Matila). Här vilar han över natten men stiger upp tidigt och går via gården Valåsen till Sågen (finska Saha). Också här vilar han över natten men stiger nu, söndagen den 31 augusti, upp kl 4, äter en tidig och lätt frukost, "för hvilket man intet ville göra sig ersatt" och är på vandring mot Säfsnäs redan kl 5 med en ung pojke som vägvisare. Han passerar nu bruken Tyfors, Fredriksberg och Annefors och når Säfsnäs kyrka mitt under högmässan.

"Det var adjunkten som predikade; men en uslare predikan vet jag mig knappt hafva hört. Af flickorna voro der många som sågo ganska bra ut, och alla gapade de på mig, då jag i kyrkan inträdde. Men föröfrigt var der icke mycket folk, omkring 300 personer – mest bara finnar. Bruksfolket satt i bänkarna närmast koret, och de andra sockenboarne – längre derifrån. Man igenkände dem, derigenom att de hade långt hår, och icke klippt såsom på smederna".

Gottlund avtalade om nattkvarter i klockargården, och senare under dagen besökte han en gammal finngumma, Maja Henriksdotter Turpiainen, med vilken han samtalade på finska. Hon läste upp några gamla runor och trollsånger för honom vilka han upptecknade. Åter i sitt nattkvarter väntade skogvaktaren och vice Kronolänsmannen Kilander vilken fått för sig att Gottlund var en lösdrivare, rymling eller rent av en spion, då Kilander på omvägar fått veta att Gottlund "ritar kartor öfver byarne i landet". Kilander tillfrågade nu Gottlund skarpt om vem han var, frågade efter om han hade respass och hotade med att "insända honom till Landshöfdingenämbetet i Falun". Gottlund stod emellertid på sig och det hela redde så småningom upp sig och de skildes i sämja.

Gottlund stannade över natten i klockargården, men var som alltid ivrig att hinna mycket och under måndagseftermiddagen, sedan han under dagen först samtalat med kyrkoherden Carl Olof Fröman och senare med en av brukets bokhållare, begav han sig norrut upp mot byn Håen (finska Hounas). Här bodde nu en mycket omtalad man, Jan Olsson Ronkainen, vanligen kallad "Piikas Jan". Denne var nu 68 år, "och man kunde ej förmå honom att tala något annat språk än finska, ehuru han nog förstod svenska och, enligt någras förmenande, även kunde tala det". För Gottlund berättade Piikas Jan "att då han såsom barn gick i skriftskolan - hade presten grinat och gjort narr av hans svenska uttal, hvarföre han beslöt att bara han en gång blir admitterad, skall aldrig ett svenskt ord mer komma öfver hans läppar -

Fins Erka
1861 - 1950

Bons Anders
1855 - 1948

Anders Falting
1859 - 1954

Dessa Krutgubbar blev alla mellan 88-100 år. Gäller även Krut-gumman Underst

Täpp-Olavs Kari
1857 - 1945

...VI HAR DÄCK MED FÄSTE..

...KANSKE INTE TVÄRSTOPP MEN
NÄSTINTILL!!

DÄCKTEAM

24 DYGNET RUNT SERVICE

TyrePro AB 0281-13090

God- jul och Gott Nytt År!

ett löfte som han äfven troget hållit". Piikas Jan berättade att Häen är "en af de äldra äldsta byar här å orten". Bosättningen hade först upptagits av släkten Nikarainen. Stället hade sedan sålts till Piikas Jans far, Olof Mattsson Ronkainen från byn Ronkala (Kölaråsen) för 400 Riksdaler och säljaren hade återvänt till Finland.

Dagen därpå, 3 septéber, gick Gottlund först till Gropfallet och sedan till Frösaråsen (finska Torppa) som tidigare varit fäbodan till Häen. Han stannade över natten i Frösaråsen, hade planer på att gå till Lejen, men fick ingen vägvisare och gick därför till Låsen (Kestimäki) i stället och sedan vidare österut till Ulriksberg. Från Ulriksberg gick han vidare över Stora Älgberget ner till Rifallet och därifrån till Nitten (Nittkvarn) som ansågs vara den äldsta finnbyn inom Grangårde socken. Från Nitten sökte han sig på skogsvägar och via finska bosättningar åter upp till Säfsnäs dit han återkom lördagen den 6 september.

På söndagen bevistade Gottlund på nytt högmässan i Säfsnäs kyrka och återsåg också Piikas Jan från Häen med vilken han ännu en gång fick tillfälle att samtala. På eftermiddagen begav han sig av mot Nås finnmark, nu först västerut över bruken Fredriksberg och Annefors till Tybyn, därifrån in på värmlandssidan till Höksjön och Skärfjällen för att sen ta österut till Kvarnberget (Myllymäki) och vidare upp till Laxtjärn (Lohenlampi) där han övernattade. Som nämndes under avsnittet om Malungs finnmark är Kvarnberget en av de absolut äldsta bosättningarna på hela finnmarken, upptagen av finnen Lars Pasainen, troligen redan under 1500-talet.

Dagen därpå vandrade Gottlund till Hästkullen (Nupa) och vidare över byn Slätten till Krokorp (Rynkä) där han tog nytt nattkvarter. Nästa dag passerade han Örskogen, Flatberget, Kärningberget och Flatfäbodarna men besökte ingen av gårdarna i dessa byar, för att slutligen nå Digerliden (Vilhula) i mörkret vid sjutiden på lördagskvällen den 13 september. Den som först bebyggde detta ställe skriver Gottlund "var Pål Hansson Vilhuinen, och derpå fått sig tillståndsbref år 1670 den 29 Febr".

På söndagsmorgonen deltog Gottlund i bön hos sin husvärd Hans Vilhuinen, men denne gav sig snart iväg "till byn Västerfallet, till sin måg derstädes, för att suppa brännvin; ty han hade fått höra att de denna vecka brännt sig brännvin af $\frac{1}{4}$ tunna råg. Han bad äfven mig komma dit, och sade att der kommer med all säkerhet at blifva dans, och att ungdomen från Näfveråsen och Närsen troligen var der församlad".

Gottlund gör efter middagen en avstickare upp till Sigfridstorp (Sipin torppa) och får sällskap en bit på vägen med några unga flickor som ska ut för att plocka lingon.

"Orsaken, hvarföre jag gick till Sigfridstorp, var egentligen den, att jag ville träffa Pål Hansson Vilhuinen, hvilken skulle vara en stor hexmästare och runosångare; men han fanns ej hemma. Jag skulle gerna hafva inväntat honom allt till aftonen, och i det fallet återgått till natten till de der flickorna i Digerliden; men jag trodde att det skulle vara dans i Västerfallet, derföre skyndade jag mig dit".

"Då jag nu framkom dit, funnos der 3 karlar inalles och min husvärd, Hans Vilhuinen, som var half pirum. Allt brännvin hade redan hunnit blifva bortsändt till Ulriksberg, innan Hans orkade att dit framhinna, dock fanns det likväl så mycket kvar deraf, att han deri kunde doppa näbben. Af någon ungdom fanns der ej tecken till; och nu förargade det mig att jag haft en sådan brådska att komma dit, och icke hellre kvarstannade i Digerliden".

Man försökte övertala honom att stanna över natten, men han gick nu vidare till Närsen (Sormula) där han fann lämpligt nattkvarter.

"Här i byn finnes tvenne rika gårdar. Denna by, belägen på en hög backe, har den vackraste utsigt man kan önska sig; åtminstone har jag i Finland icke sett någon så vacker. Man ser härifrån, utbredd inunder sig, den vackra sjön Närsen, med sina tusentals många bugter och vikar, och full med en arkepelag af vackra holmar, hvilka, både större och mindre, löpa i flera

keder. På andra sidan sjön ser man vidare en hop trefliga byar och gårdar. Med ett ord, denna vy skulle förtjena att sättas inom glas och ram”.

Gottlund är som alltid ivrig att besöka så många ställen som möjligt och på måndagsmorgonen får han gårdens dräng att ro sig över sjön Närsen till Kölaråsen. ”Kölaråsen (*Ronkala*) har fördomdags först blifvit upptaget av en finne med slägnamnet *Pennainen*, hvilken blifvit kallad *Nikki (Nils) Pennainen*; men han hade sålt sitt hemman åt en *Matts Ronkainen*, som kommit från de norska gränserne, och hvarifrån han måst bege sig på rymmarstråten, i anledning deraf att han, vid uppkommit gräl om en pipa – slog en annan ihjel. Hvert släkten *Pennainen* tagit vägen, känner man icke; dock tror man att den överflyttat till Finland”.

Från Kölaråsen går Gottlund västerut till Flatbyn (*Laala*) där han träffar ”Henrik Pålsson *Hyyryläinen*, en 50 - 60-års gammal gubbe, som var en stark finne, och af hvars besvärjelseformer jag upptecknade några”. Därefter återvänder han till Kölaråsen ”derföre att jag ville komma till Lejen der jag hört skall finnas en karl, *Erik Jansson Kettuinen*, hvilken skall kunna en hop finska runor – annars hade jag kunnat gå direkte till kyrkobyn. Jag gick hela vägen barfota”.

Vid framkomsten till Lejen var det redan ”stickmörkt”, men Gottlund tog in hos den nämnde *Erik Jansson Kettuinen*, ”en rask och vacker karl om 55 år..... som bodde här uti en liten rökstuga, hvaruti var ganska snyggt och rent, men sjelfva huset var redan så gammalt, att jag hvarje stund fruktade, att det skulle störta tillsammans”.

Kettuinen välkomnade Gottlund och sade sig vara glad över hans ankomst då han hade hört talas om honom vid kyrkan i Säfsnäs. Emellertid kunde inte *Kettuinen* så värst många runor och besvärjelser, eller kanske så ville han inte redovisa dessa för Gottlund, så Gottlund gick först över till granngården för att forska vidare efter finska runor och ordstäv, men där var ”kif och split” så han återvände inom kort till *Kettuinen* med vilken han spisade kvällsvard och tog därefter sitt nattkvarter i en hölada nere på ängen som tillhörde *Kettuinen*.

Från Lejen tog sig Gottlund på förmiddagen båtledes över sjön ner till byn Håen varifrån han fotvandrade ner till kyrkobyn som han nådde kl 12 på tisdagen den 16 september.

Gottlund hade nu för avsikt att lämna Finnmarken och bege sig hemåt mot Uppsala, han hade ju nu varit borta i nära tre månader, men sköt upp hemresan en dag för att hinna besöka byarna Skifsen och Drafsen. ”Äfvenså önskade jag träffa en käring i Solberget, som skulle vara en stor sierska, och kunna finska besvärjningar.”

Han gick först till Västra och därefter Östra Solbergshöjden där han hos ”den gamla käringen *Greta Larsdotter Puuroinen*” upptecknade fyra av de finska besvärjelseformler och trolläsningar hon framsade till honom. De övriga som hon lät honom höra, kände Gottlund redan till, och de ”svenska hexerierna” brydde sig Gottlund inte om alls. Därefter gick han en halvmil till byn Skifsen där han besökte de två gårdarna som fanns i byn. I den ena gården mötte han en ung flicka, Sara Maria, som omtalade att fadern var ute på åkrarna och skar säd och att hon själv ämnade gå till en annan by med sin bror.....”men när jag kom – kvarstannade hon hemma, för att betrakta mig, och lät hon derföre sin broder gå ensam; hvaraf jag kunde sluta det hon för mig fattat ett visst tycke. Också torde det hafva varit nog sällsynt att få se en såbeskaffad främling här i byn. Gubben och gumman voro båda mycket välmenande. De beklagade sig mycket, huru svårt det var att vara under Gravendals bruk.....Den första som, enligt de gamla folkberättelsen, kom från Finland, och nedsatte sig i Skifsen, skulle hafva hetat *Jakob Bure*, eller, såsom finnarna kallade honom, *Puuroinen*. Han skulle (enligt en del af deras berättelser) hafva varit en son till en biskop i Finland; enligt en annan berättelse skulle det hafva varit Biskopen sjelf, som – med tvenne af sina söner – flyttat hit på skogen, och först bott på Eskilsberg hvarifrån han sedermera flyttade till Skifsen.

Den ene af sönerne benämnd *Matts*, (hvilken de kallade *Rik-Matts* derföre att han var så rik) flyttade sedermera härifrån till byn *Drafsen*, och var den första åbo derstädes. Min värd, *Olof Samuelsson*, var af den gamla *Puuroinens* eller *Bure* släkten. Gubben, såväl som gumman, gjorde sig ett stort bekymmer, hvarest de skulle placera mig att sofva i natt. I stugan trodde de kanske skulle finnas loppor, och i stallet dit jag önskade att få gå, sade de att det skulle vara för kallt. De frågade mig derföre om jag ej ville sofva tillsammans med deras dotter – i uthuset (klädesbodan).

Den unge *Gottlund* blev nu så "tagen på sängen" av förslaget och var alldeles för blyg för att omedelbart tacka ja till erbjudandet. Han lät därför värdfolket ordna för sig på stallskullen där han nu lade sig i höet och som han själv skriver

"der jag trött af dagens mödor nu sjelf insomnade ganska godt. Men klockan 11 vaknade jag åter. Det var en stark dimma som betäckte nejden; dock ej så stark att jag ej hittade till den omtalade bodan. Nyckeln var visserligen från dörren uttagen; men då jag kände efter – så var dörren icke läst, så det såg nästan ut, som om hon väntat mig, eller någon annan, till nattfrämmande. Det var naturligt att jag steg in, och smög vid hennes sida. Jag hade ganska trefligt och pratade bort hela natten med henne i muntert glam till kl. 3, då jag åter kröp upp på stallskullan".

Gottlund skriver också i sammanhanget att det var sed att "bekanta och välkända gossar fingo sofva tillsammans med flickorna", för övrigt en sed som långt in på 1900-talet varit allmänt utbredd och känd över större delen av Sverige och således tillämpades långt utanför *Dalarna* och dess *finnmarker*. *Gottlund* skriver vidare att flickan *Sara Maria* säkert hade berättat för sina föräldrar om det nattliga besöket och att hon "helt öppet förklarade det hon många gånger sofvit tillsammans med gossar". Gubben och gumman ville inte ha någon ersättning för mat och husrum; till slut lyckades *Gottlund* truga på gumman att begära en skilling men gav henne då tolv skillingar som ersättning.

Gottlund gick nu till *Drafsen*, och *Sara Maria* gjorde honom följa en bit på vägen. I *Drafsen* gjorde han en hel del uppteckningar för att sedan återvända till kyrkbyn, en vandring på cirka en mil varvid han tog vägen genom *Hösjöberget*.

Följande dag, fredagen den 19 september, gjorde *Gottlund* sig klar för avfärd från *Säfsnäs*. Hästskjuts var ordnad till *Ulriksberg*, men före avresan lämnade han en del medikamenter till klockaren och gav honom dessutom $\frac{1}{2}$ riksdaler för att denne hade härbärgerat den tunga kofferten i klockargården under *Gottlunds* vandringar runt på *finnmarkerna* i *Säfsnäs* och *Nås*. Därefter gick han för att ta avsked av kyrkoherde *Fröman* och samtidigt efterhöra lite om befolkningen i socknen. Hemkommen till klockargården strax före avresan kunde *Klockarmor* berätta "huruledes hela sista veckan folket sprungit der för att fråga - när jag skulle komma hem ifrån socknen? Och allt folket i *Säfsnäs* kyrkoby uttryckte sin ledsnad, att jag nu skulle resa bort".

Redan kl 11 på förmiddagen nådde hästskjutsen med *Gottlund* fram till *Ulriksbergs* bruk och efter en måltid på bruket reste han vidare till *Skattlösberg* där han övernattade. *Gottlund* konstaterade att trots att befolkningen där i byn hade sina rötter i *Finland* och den finska kulturen så "hade folket redan helt och hållet förvandlat sig till svenskar, der fanns ingenstädes mera en rökstuga".

Den fortsatta resan gick till *Sunnansjö* varefter *Gottlund* gjorde en avstickare förbi *Björnhyttan* ner till *Grängesberg*. Söndagen den 21 september var han efter en regnig och blöt resa åter i *Sunnansjö*, tog sig över sjön och tog in på gästgiveriet *Grangärde* kyrkby. "Jag beställde genast en brasa på spiselhälln, för hvilken jag torkade mina kläder, ty jag var våt blifven som en nors". Även den påföljande dagen regnade det oupphörligt, och *Gottlund* satt inne på sin kammare till kl 5 då han klädde sig för att gå till prästgården och hälsa på

kyrkoherden Daniel Godenius. Efter att ha träffat kyrkoherden blev han av prästfrun inviterad till en liten danstillställning på kvällen i vilken han deltog med liv och lust.

Från Grangärde gick hemresan vidare med hästskjuts till Sörvik där han på kvällen tillsammans med sin skjutskarl besökte ett kalkstensbrott helt nära landsvägen. Han klagar över gästgiveriet i Sörvik där matbordet är ytterst osnyggt och när han stiger ur kärran har han otur att tappa sitt fickur i backen varvid glaset går sönder.

Hemresan fortsätter nu till Smedjebacken och snart har han lämnat Dalarna. Den sista delen av hemresan går över Norberg, Västerfärnebo och Sala och på natten, och i fullt månsken, den 26 september 1817 återvänder Carl Axel Gottlund till Uppsala efter nästan på dagen tre månaders resa i Dalarna och dess finnmarker.

Väl hemma i Uppsala fortsatte Gottlund sina studier men gav sig i juni 1821 ut på en ny resa, nu i västra Värmland och angränsande delar av Norge, de trakter där den finska befolkningen levde mest oblandad och bäst hade bevarat sin nationalitet och kultur. Den resan räckte till årets slut och han samlade under denna sin andra resa i finnmarkerna ännu mera material om den finska befolkningen och dess kultur och sedvänjor. Gottlund återvände 1834 till Finland där han 1839 blev lektor i finska vid Helsingfors universitet, en ställning som han innehade fram till sin död 1875.

Gottlunds akademiska karriär blev inte vad han sannolikt hade hoppats på, hans ambitioner att bli professor i finska språket och litteraturen vid Helsingfors universitet gick om intet, och han kom att så småningom stå i opposition till bl a Elias Lönnrot, som fick den av Gottlund eftertraktade professuren, och som är mest känd för insamlandet av material till och tillskapandet av det finska nationaleposet Kalevala. Trots detta har Carl-Axel Gottlund erhållit klart erkännande för sin forskargärning och har verksamt bidragit till kunskapen om den tidiga finska invandringen till Sverige som pågick under i stort sett trehundra år med början under Gustaf Vasas regeringstid och fram till förlusten av Finland genom freden i Fredrikshamn i september 1809.

Carl Axel Gottlund har enligt samstämmiga bedömare en given plats i den finska litteraturhistorien främst genom sin språkliga forskning och insamling av folkpoesi före Elias Lönnrot och räknas också som en av förgrundsgestalterna i en finska nationalismens historia genom sin verksamhet bland de svenska och norska skogsfinnarna.

Skogsgården, Orsala

2012-10-20

Arne Sundquist

...potatisen med
anor...

...män hä e då märkle sô myttjy gött en kån
få ur ett joläplä, hän kån få jolpäronsmos ô
rårakôr ô stektä joläplär ô tönnbrö ô jol-
päronsmjöl ô sô jolpäronsbrännvin för-
stäss.....

Bröderna Olérs
Nederborg Nås
Telefon 0281-30261

KATRINAS GÅRD NÅS

KATRINAS VAR
MED REDAN DÅ..

Potatis, skog-
TELO281-30 10
eL. 30 078

Dansbanan på Järknippan

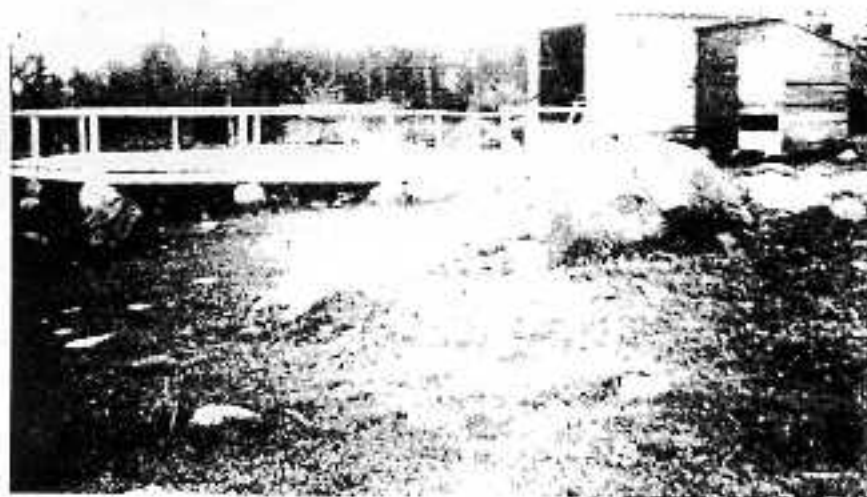
Det fanns före och efter 18-1900 talets sekelskifte en del dansbanor i olika byar i Nås, men den som byggdes högt uppe på Järknippan var nog den förnämsta av alla. Själva dansbanan var förstas utan tak, men den rätt så stora musikestraden (spelmanskuren) var helt inbyggd och takad, likaså en vinkelbyggnad med nerfällbara luckor, för diverse försäljning, allt vitmålat

Där uppe på "knippa" förekom många olika danstillfällen, från större hembygdsfester till enklare onsdagsdanser. Ända in på 1920-talet förekom större festligheter där med musikkapellet "Lyran" (12 man) och Falu teateramatörer som främsta dragpiåster. Så sent som slutet av 1920-talet reparerades dansgolvet och enklare danser förekom där in på 1930-talet. En tradition var Valborgsmässa med brasa och dans, ibland med snöskottning för att få banan dansklar. Vägen dit var lång, dålig och tvär och på hösten bidrog också mörkret till vägproblemet.

Banan byggdes av "Nås privata musikkår" en blåsorkester som bildats under ledning av en musikedirektör från Norge, Johannesen, som vistades i Västerdalarna och startade musikgrupper i olika former. Nu vittnar blott grundstenarna inne i uppväxt skog vad som en gång varit där.

Dansbanan vid "Pellas" i Mellanborg användes till in på 1940 talet därefter har stället använts till Valborgsmässa i samband med sista april. Det skall även ha funnits en dansbana i närheten av Järnvägsstation i Nås exakt var är oklart. Och oklart är det var det kan ha funnits någon mer.

Med undantag av alla lador och logar som användes.

Nås Sockenförening

Enkelt, sjönära och idylliskt är detta boende mät i Nås finnmark. Här bor du bekvämt i fina timmerstugor som alla rymmer minst åtta personer. I stugorna finns ingen el men de är utrustade med gasolkök och köksutrustning för matlagning, gasolkamin och utedass. Båt ingår alltid i hyran, fiskekort kan lösas och stugorna ligger i direkt anslutning till många fina vandringsleder.

Få har hört talas om ungdomsmötet i Nås den 27/28 juni 1908. Troligen kom, Västerdalarnas enda ungdomsmöte till stånd på initiativ av agronomen Nils Andersson i Skansbacken, som hade blivit nyvald studieledare för Godtemplarorden i Dalarna efter Uno Stadius. Ungdomsrörelsen i Dalarna, på inspiration av bl a Gustaf Ankarcrone, började i Rättvik år 1903. Sedan var det Leksands tur 1904, följt av Hedemora, Bispbergs klack och Säter 1905, samt Mora 1906. Med järnvägens ankomst till Nås år 1907 blev det även möjligt att forsla stora skaror ungdomar till Västerdalarna.

Bland de värden ungdomsrörelsen kämpade för fanns rösträtten och folknykterhet, samt fosterländskhet, folkbildning, jordbruk, hemslöjd och kultur. På 1870-talet, innan Lindesnäs lades ner, var befolkningen i Nås socken 3 300, 1890 var det 3 194, 1900 var det 2 843. 1880-talets jordbrukskris hade också påverkat utvandringen till Amerika märkbart. Situationen i Nås var typisk för riket som helhet. Att locka ungdomar att stanna kvar i Sverige hellre än att ge sig av till Amerika var av största betydelse.

Kyrkan, Asphagen, Nås järnvägsstationen, dansbanan på Knippan var alla viktiga mötespunkter i programmet, som började på lördagseftermiddagen och avslutades med nykterhetsdemonstrationståg och samling i tingshuset, som låg väster om kyrkans huvudingång. Av tingshuset, som brann ner februari 1979, finns ingenting kvar. Av Järnknippans dansbana (se artikel i Nåsvargen juni 1997) finns bara grundstenarna kvar. I närheten, till vänster om stigen där den brantaste delen jämnas ut något, syns den stora stenen som träder fram tydligt i ett gammalt kort över dansbanan.

Ett möte till ägde rum följande året, den 26 och 27 juni 1909, då Riksdagsmannen m.m. Daniel Persson i Tällberg öppnade. Söndagen den 27 juni kl. 5 e.m. talade biskopen i Västerås Nils Lövgren i kyrkan. Flera talare fanns båda dagarna, samt musik, sång och lekar.

Skans Vicky

Nåres Ungdoms- och Hembygdsråd 1909.

NÅS

Bilder:

Vykort över "Nedre Vesterdalarnes o Ungdomsmöte 1909 Nås". Obs! Det var, faktiskt, 1908. I bakgrunden syns de vimpleprydda stängerna som visar vägen till Asphagen. Det verkar såsom folklekarna är på gång. T.h. syns en indian till häst.

Nås hembygdsråds Bildarkiv Nr. 114: Original hos Birgit Lindgren

Hembygdsmöte 1908 (Asphagen). Mötesdeltagarna uppskattades till omkring 2 000 personer. Många är uppklädda enligt dåtidens mode, en del bär sockendräkt. I bakgrunden syns en majstång.
 Nås hembygdsförenings Bildarkiv Nr. 272: Original hos Åke Näsander

**Njut av Orkidéns
 Vällukt denna ljuva
 Sommarkväll.**

Ur Dalpilen 1908-06-30:

I strålände sol och under flaggors och vimplars lifliga lek för friska vindar tog »Nåre Våsterdalarnas ung doms- och hembygdsmöte» i Nås sin början lördagen den 27 juni kl. 4 e. m. I raden bland de på senare åren hållna stora folkmöten med fosterländsk samling till syfte var detta det första, som hållits i Våsterdalarna.

Den vackert dekorerade Nås kyrka, som knappast torde inrymma 1,000 personer, var till besvärände trängsel fylld, då fästen inleddes med sv. ps. 268 v. 1, som sjöngs under ledning af Nås privata musikkår. När sången tystnat, framträdde landsh. Holmquist i koret och höll ett kort välkomsttal, i hvilket han uttryckte sin glädje däröfver, att särskildt i Dalarna den nationella samlingstanken hade sådan kraft, att den i tusental kunde föra folk tillsammans på dylika möten. Genom vårt folk ginge f. n. två starka strömningar, en pessimistisk, som bland annat toge sig uttryck i den beklagliga emigrationen, och en optimistisk, som såg fosterlandets framtid mera hoppfull och ljus. Vi, särskildt våra unga, borde vara optimister och enigt samvärka på alla områden för att göra vårt folks framtid så ljus och lycklig som möjligt.

Efter en hymn af musikkåren samt »Ur svenska hjärtans djup», unisont sjungen under musikens ledning, uppträdde pastor Bolling på predikstolen och höll ett lifligt och varmt tal om fosterlandskärlek. Det bästa uttryck af kärlek till vårt vackra land och däckkraftiga folk vore icke de granna skåltalen vid fästliga tillfällen, utan den levande gärningen, som har till syfte att i allt, såväl andligt som materiellt, förädla, utveckla, lyfta och föra vårt folk framåt.

Efter detta manande och väckande tal sjöngs med kraft ps. 124 v. 1, hvarefter under orgelmusik, utförd af känd Gabr. Jonsson, kyrkan utrymdes och åfåg skedde till fästplatsen, den s.k. Asphagen.

Från den dekorerade kyrkoporten genom allén åt prästgården och vidare in på samlingsplatsen, belägen emellan prästgården och ålfven, visade talrika vimpelprydda stänger vägen. Mötesdeltagarna, som väl kunde uppskattas till omkring 2,000 personer, togo under största förtjusning den härliga platsen i betraktande. Kuperad terräng, glittrande vatten, mjuk och grön gräsmatta, tät löfvärk af björk och asp m. m., den ståtliga ålfven med sina fagra stränder och bergens ram i fonden — allt talade fosterländskt värmande för vårt vackra land.

Vid ett långt tält fanns tillfälle att intaga förfriskningar af olika slag. Matservering var anordnad i det närbelägna tingshuset.

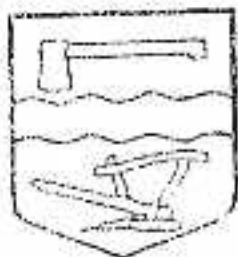
Vid 7-tiden började åter musiken och kl. 8 höll läraren G. Karlström från Karlstad föredrag om leken, dess historia och nytta, hvarefter föredragshållaren ledde en del folklekar.

Musiken jämte de unga hänfödda skarorna tögade till sist från fästplatsen öfver den nya ståtliga ålfbron upp till musikpaviljongen på den högt belägna »Järnkrippans», där dansen trädde under hela den korta juninatten.

Söndagen.

Vid morgontågets afgång från Nås station hade tusenden samlats därstädes för att bringa hyllning åt landshöfdingen vid hans afresa. Efter 4-faldigt, kraftigt besvaradt, lefve för landshöfdingen blåste musiken en liflig marsch. Med en jättebukett i handen stod höfdingen på plattformen vänligt tackande.

På middagen var vädret något hotande. Fästen fortsattes kl. 1, då nykterhetsdemonstrationståg utgick efter samling vid tingshuset. Mera härom i nästa nummer.

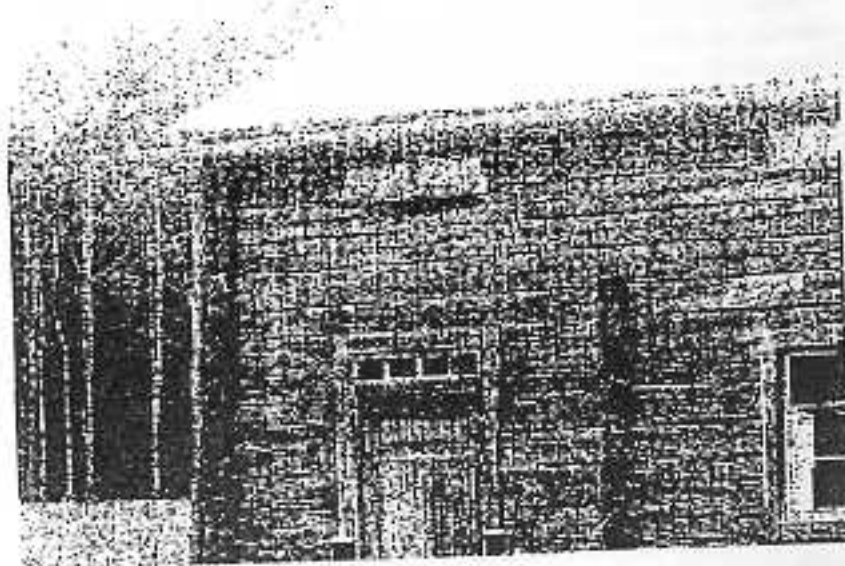

Från en regnig och blöt sensommar och höst ser vi fram mot vintermånaderna som närmar sig med raska steg och hoppas på en vit vinter med måttliga temperaturer. Och vi hoppas även nu kunna ge Er en läsvärd tidskrift att beskåda under vinterkvällarna. Ni har varit duktiga med att förmedla stoff till kommande "Varg", och jag hoppas att vi även fortsättningsvis får material så att vi åter kan distribuera "Nåsvargen".

Jag vill tacka alla som sponsrat med annonser och som bidragit med material och information samt alla läsare en riktigt.....

God jul och ett Gott Nytt År !

Järvsö Finnskog

finntorpet Björnmvra

finnbyn Hästberg

vildmarksrestaurangen Harsa,
välkomna till finnskogen.

En bild från Hälsinge Finnskog vid träffen av Finntinget
I höstas dit ett 10-tal besökare från Vansbro kommun träffades
över ett veckoslut och bodde på Järvsöbadens Konferanshotell